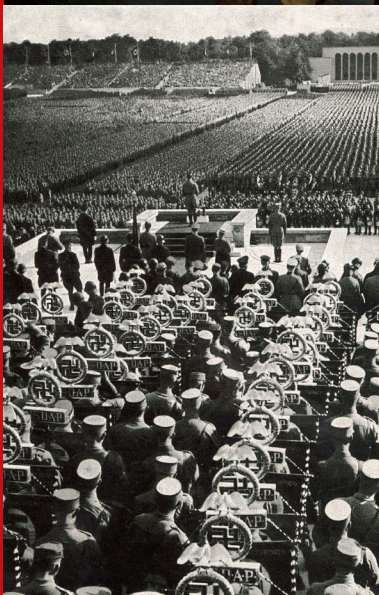

VICTOIRE DES NATIONS UNIES

DE TWEEDE WERELDOORLOG

DE LANDING EN DE SLAG OM NORMANDIË

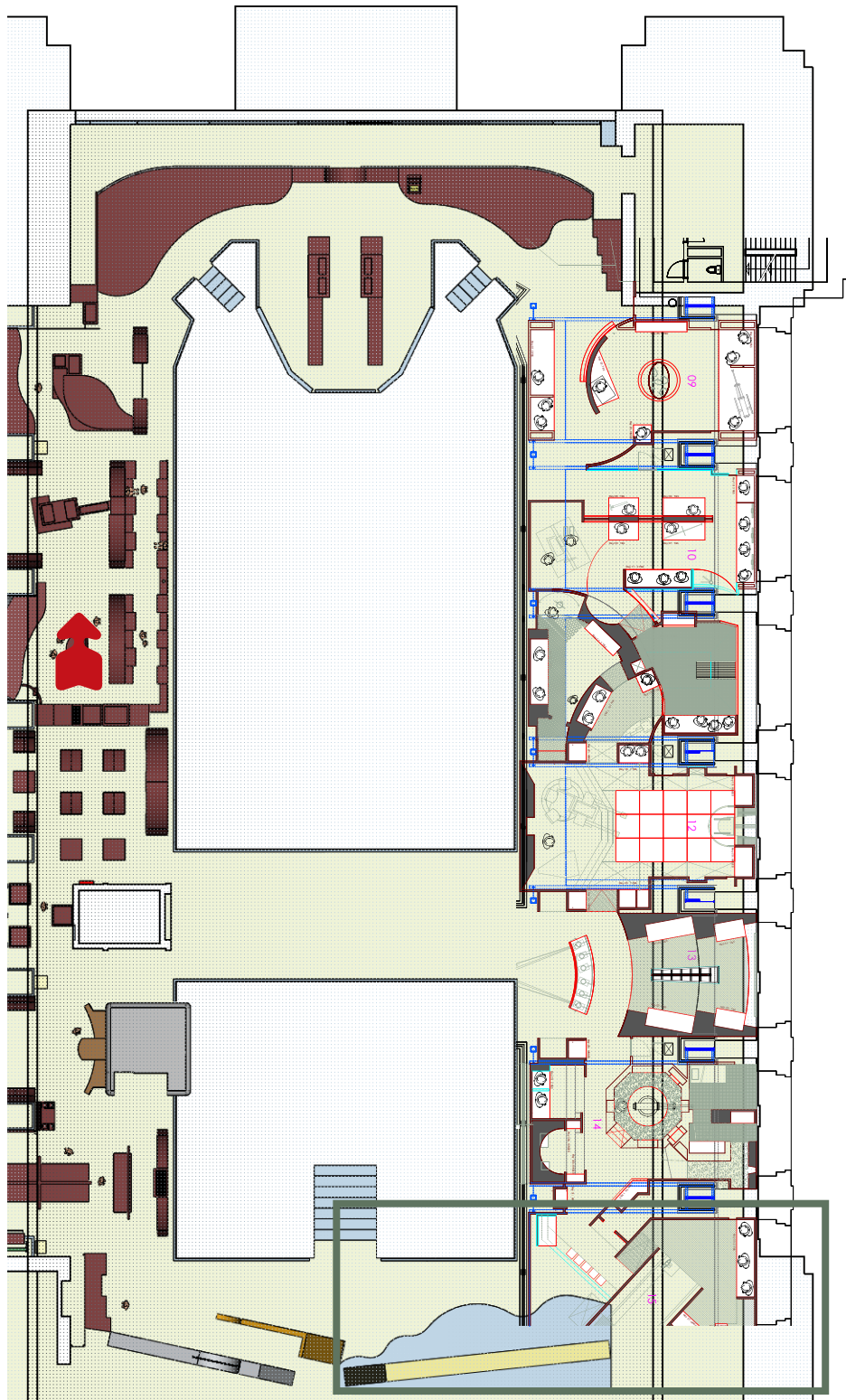
Dossier voor het 5e en 6e middelbaar

Educatieve Dienst

Inhoudstabel

<i>De landing en de slag om Normandië</i>	
Plan	3
Vóór het bezoek	5
Tijdens het bezoek	11
Activiteitenfiche	14
Activiteitenfiche (oplossing)	16
Glossarium	18
Bibliografie	21
Het pedagogische aanbod van het WHI	24

Plan 2de verdieping

**De landing en
de slag om
Normandië**

Plan van de afdeling

Vóór het bezoek

De landing en de slag van Normandië

6 Juni - Augustus 1944

Thema: technische nieuwigheden

De landing in Normandië

Sinds 1942 klinkt de roep van Stalin om een tweede front in het westen te openen steeds luider. Zo wil hij de druk op de Sovjet-Unie verlichten en Duitsland in de tang nemen.

Voor de westerse geallieerden is het zaak om voet te zetten op het continent alvorens de Sovjet-Unie er te veel invloed krijgt. De Sovjet-Russen hebben in 1944 reeds bijna hun volledige grondgebied bevrijd en trekken snel op richting Duitsland. De tijd dringt dus voor de Amerikanen en hun westerse bondgenoten.

Valschermspringers van de 101ste
Amerikaanse luchtlandingsdivisie, 5 juni
1944, © NARA, Washington DC

In de vroege ochtend van 6 juni 1944 worden alle middelen ingezet op de Normandische kust, die de geallieerden in vijf landingszones hebben ingedeeld. De landing slaagt in haar opzet, maar verloopt ondanks de geallieerde numerieke meerderheid wel erg moeizaam. De geallieerden slagen er op enkele dagen tijd in om 175.000 man en tonnen oorlogsmateriaal op de kust te zetten. De eindstrijd is ingezet.

De voorhoede van de landing

In de nacht van 5 op 6 juni 1944 gaat in Normandië de eerste fase van operatie Overlord van start. Om de Duitsers te verwarren wordt de kust van Le Havre tot Cherbourg hevig gebombardeerd. Bovendien zijn ze ook op het verkeerde been gezet door de geallieerde misleidingsoperaties. Ze beseffen niet onmiddellijk dat de invasie van start gegaan is. Nochtans bakenen de eerste verkenningseenheden (*Pathfinders*) de drop- en landingszones voor de parachutisten af en landen zweefvliegtuigen op Franse bodem. Kort na middernacht droppen honderden transportvliegtuigen een Britse en twee Amerikaanse luchtlandingsdivisies. Deze moeten

door commandoacties de toegangen tot de landingsstranden neutraliseren door de artillerie-eenheden aan te vallen, belangrijke bruggen in te nemen of te vernietigen, verkeersknooppunten te bezetten,... Ondanks de verliezen, de onnauwkeurige droppings en de versnippering van de troepen is de eerste fase van Overlord een succes. De belangrijkste artillerie-eenheden zijn uitgeschakeld, de eerste dorpen zijn ingenomen, de grote wegen worden beveiligd en de belangrijkste bruggen zijn verwoest. Daarenboven heeft het grote aantal gevechten en schermutselingen tijdens de nacht verwarring gezaaid bij het Duitse opperbevel, dat niet in staat is om het doel en het belang van de aanval in te schatten.

Omaha, 6 juni 1944, © WHI, Brussel

Vechten om het strand

Op 6 juni 1944 staan bij het ochtendgloren vijf aanvalsgroepen klaar van hoofdzakelijk Amerikaanse, Britse en Canadese troepen. Om hun opmars te vergemakkelijken bestoken de oorlogsschepen de vijandelijke verdediging. Jammer genoeg blijkt deze beschieting – en het voorafgaande luchtbombardement – niet overal even efficiënt te zijn. Bovendien moeten de landingsvaartuigen zich de laatste honderden meters door een woelige zee worstelen, waarbij ze soms ook nog onder het vijandelijk spervuur komen te liggen.

Ondanks de tegenstand van sommige kustbatterijen, veroveren de Britse en Canadese troepen de sectoren Gold, Juno en Sword. De Amerikanen veroveren tijdens de eerste aanvalsgolven al de sector Utah. De gelande eenheden trekken vervolgens landinwaarts en ontlasten zo de overbevolkte stranden. In de Amerikaanse sector Omaha daarentegen kunnen de soldaten pas in de loop van de dag dankzij geïsoleerde acties bressen forceren in de Duitse linies en voet aan wal krijgen. Tegen de avond aan is Omaha veroverd, zij het ten koste van zware verliezen.

C-47 skytrain die enkele Amerikaanse Waco-zweefvliegtuigen voortsleept, juni 1944, © NARA, Washington D.C.

De balans is echter positief. Er is een bres geslagen in de Atlantische muur. De menselijke verliezen zijn veel lager dan de meest optimistische ramingen. Toch is maar een deel van de initiële doelstellingen bereikt. Er is sprake van een vertraging van 8 tot 12 uur ten opzichte van het voorziene tijdschema. De Amerikaanse grondtroepen moeten nog aansluiting vinden bij hun luchtlandingsdivisies en bij de Britse troepen. Het weer blijft onzeker. Een weersverandering kan nog steeds de komst van broodnodige versterkingen vertragen.

De Duitse reactie

De Duitsers beseffen dat een invasie voor de deur staat, maar door het slechte weer begin juni komt de invasie als een donderslag bij heldere hemel. Op 6 juni is de verwarring dan ook groot. De legerleiding is overtuigd dat het slechts een afleidingsmanoeuvre is voor de echte landing in Pas-de-Calais en talmt te lang om versterkingen vanuit Bretagne, Zuid-Frankrijk en zelfs Nederland te sturen. Bovendien lopen deze versterkingen aanzienlijke vertragingen op wegens de toestand van de communicatielijnen die voortdurend worden beschadigd door de geallieerde luchtmacht en door het verzet.

Bij gebrek aan versterkingen kunnen de Duitsers de invasie geen halt toeroepen. Enkele weken lang slagen ze er wel in om de uitbreiding van de op 6 juni door de geallieerden aangelegde bruggenhoofden tegen te houden. Duitse pantserdivisies bieden stevige tegenstand aan de Britse opmars bij Caen, een cruciaal wegenknooppunt en dus ook een strategisch hoofddoel voor D-Day.

De Amerikanen profiteren van de concentratie van de Duitse pantsers rond Caen om op te rukken naar de haven van Cherbourg. Op 27 juni geven de Duitsers er zich over, na de haveninstallaties gesaboteerd te hebben. Intussen gaan de operaties op het schiereiland Cotentin verder. De Amerikanen proberen een bres te slaan in de vijandelijke linies om zuidwaarts te kunnen oprukken. De Duitse troepen maken goed gebruik van het terrein. Ze leggen zich in hinderlagen achter de vele hagen waarmee het Normandische landschap is bezaaid.

Uiteindelijk komt er geen onmiddellijke geallieerde doorbraak. De legers lopen vast in een uitputtingsslag die nog weken zal duren.

Vernielde Duitse tanks © Bundesarchiv, Berlijn

Amerikaanse soldaten schuilen achter de hagen van het Normandische heggenlandschap, juli 1944, © BPK, Berlijn

De slag om Normandië Juni-Aug. 1944

Van 7 juni tot 22 augustus slaagt de Duitse krijgsmacht erin om de uitbreiding van de geallieerde bruggenhoofden in het dichtbeboste heggenlandschap van de Bocage tegen te houden en de Britten elke vorm van terreinwinst in de omgeving van Caen te beletten.

Caen, het middelpunt van de slag om Normandië, zal na wekenlange intensieve bombardementen en verschillende tactiekwijzigingen op 19 juli

eindelijk in Britse handen vallen. Tegelijkertijd steken de Amerikanen het schiereiland Contentin over en rukken ze op naar Cherbourg, dat ze op 27 juni veroveren.

Om door de Bocage heen te komen en hun opmars naar het zuiden en vervolgens het westen te kunnen hervatten, lanceren de Amerikanen op 25 juli operatie Cobra: een kortstondig offensief dat wordt voorafgegaan door intensieve luchtbombardementen. Door op de stranden achtergelaten drakentanden op Sherman tanks te monteren, slagen de Amerikaanse divisies er uiteindelijk in om de Duitse verdediging te doorbreken. Verzwakt, ontwricht en op sommige plaatsen omsingeld, moeten de Duitsers gaandeweg stukken terrein opgeven, zodat de Amerikanen er op 30 juli in slagen om Avranches te bereiken. De troepen vullen de geslagen bres op en rukken aan een snel tempo op richting Loire en Bretagne. Op 7 augustus doen de Duitsers in Mortain een laatste poging tot een tegenaanval, die echter op niets uitloopt. Onder gezamenlijke druk van de Canadezen en de Polen in het noorden, de Britten in het westen en de Amerikanen in het zuiden, sluit het net zich om de Duitse eenheden, die op 19 augustus een omsingeling in de streek van Falaise niet kunnen vermijden. Op 21 augustus eindigt de slag om Normandië met de inname van de poche de Falaise, de “zak” waarin de laatste Duitse troepen gevangen zitten. Naast tal van verwoeste steden en dorpen betreuren de Normandiërs 20.000 doden. Overal begint het Duitse leger aan zijn terugtocht. Wel blijven er omvangrijke garnizoenen achter in de belangrijke havens van Brest in de Verdon, Saint-Nazaire en Lorient.

De bevrijding van Frankrijk

Een Amerikaanse jeep rijdt door de ruïnes van St-Lô, juli 1944, © WHI, Brussel

Sinds de geallieerde landing in Normandië belemmert het Franse verzet de Duitse aanvoer van versterkingen. Ondanks meedogenloze represailles zoals in Oradour-sur-Glane, Tulle en in de Vercors blijft het verzet actief en neemt het in het zuiden deel aan de bevrijding van het land. De geallieerden zouden aanvankelijk rond Parijs heentrekken, maar op 19 augustus breekt in de hoofdstad een volksopstand uit, in extremis gesteund door een Franse pantserdivisie en een Amerikaanse divisie. Op 25 augustus is Parijs bevrijd.

Ondertussen landen op 15 augustus in het kader van operatie Anvil-Dragoon tussen Agay en Cavalaire in de Provence Franse en Amerikaanse troepen. Zij rukken op naar de Rhône-vallei en nemen zo de Duitsers in de tang. De Duitsers die op 17 augustus het bevel hebben gekregen om zich terug te trekken en Frankrijk te verlaten worden genadeloos opgejaagd in de Rhône-vallei en de Alpen.

In het noordwesten van Frankrijk, waar de Duitse nederlaag een feit is sinds de inname van de zak van Falaise op 30 juli, trekken de geallieerden over een breed front op. Op de rechtervleugel probeert generaal George Patton door te stoten naar het oosten om aansluiting te vinden bij de in de Provence gelande troepen. Maar door brandstofgebrek valt zijn triomfmars naar het industriële bekken van het Saarland stil aan de Marne. De linkervleugel onder leiding van veldmaarschalk Bernard Montgomery verovert de kanaalkusten, neutraliseert verschillende V1 en V2 lanceringsplaatsen en maakt zich op om België binnen te trekken en zo Antwerpen en zijn haveninstallaties in te nemen.

De Normandische bevolking wordt door de geallieerde bombardementen tot vluchten gedwongen, juni 1944, © ECPAD, Parijs

De aanslag van 20 juli 1944 tegen Hitler

De aanslag van 20 juli 1944 was de meest geslaagde poging om Hitler te elimineren. Behoudsgezinde burgers en militairen, gesteund door progressieve milieus, verenigen hun krachten en beginnen aan de voorbereiding. De aanslag moet worden gevolgd door een staatsgreep die Duitsland moet verlossen van het nationaal-socialistische regime en een eind moet maken aan een oorlog die ze als misdadig beschouwen. Kolonel von Stauffenberg wordt de centrale figuur van de samenzwering te Berlijn. Dankzij een nieuwe aanstelling in juni 1944 slaagt hij erin om in de buurt van de *Führer* te geraken. De samenzwering kent ook een uitloper in Parijs, onder leiding van Cäsar von Höfacker en generaal von Stülpnagel. Na een geslaagde samenzwering willen ze een wapenstilstand voorstellen aan de net daarvoor in Normandië gelande geallieerden. Op 20 juli kan von Stauffenberg doordringen tot in het hoofdkwartier van Hitler nabij Rastenburg, met in zijn boekentas twee bommen. Hij slaagt er slechts in om één van beide op scherp te stellen; hij plaatst zijn boekentas in de nabijheid van de *Führer* en verlaat het hoofdkwartier. Ondanks een geweldige explosie raakt Hitler slechts lichtgewond. Von Stauffenberg is echter overtuigd van Hitlers dood. Hij verwittigt de samenzweerdere in Berlijn, die echter blijven twifelen, zodat de operatie met vertraging van start gaat. Wanneer ze op het einde van de dag vernemen dat de aanslag is mislukt, blazen ze alles af. In Parijs moeten de samenzweerdere de door hen kort daarvoor gearresteerde leden van de SS en de Gestapo vrijlaten. Hitler rust niet vóór alle schuldigen zijn gestraft. Officieel schrijven de nazi's deze aanslag toe aan 'een klikje', maar in het geheim lanceren ze een grootschalige repressie tegen de verdachten en hun familie. Von Stauffenberg wordt in de nacht van 20 juli gefusilleerd samen met 3 andere samenzweerdere; andere hooggeplaatste militairen (Rommel, von Kluge, enz...) worden tot zelfmoord gedwongen. Het naziregime zal deze zaak als voorwendsel aangrijpen om zowat 5.000 opposanten die van dichtbij of veraf betrokken zijn bij de samenzwering te arresteren of om te brengen.

Ruïnes van de bomaanslag in de Wolfsschanze, Gierloz (Polen), 20/7/1944, © DHM, Berlijn

Tijdens het bezoek

De landing en de slag om Normandië

Thema: technische nieuwigheden De landingsvaartuigen

De speciale platbodems die voor de landing werden ontwikkeld, moesten na het ontschepen van troepen en materieel rechtsomkeer maken om versterkingen aan te voeren voor de volgende aanvalsgolven. Voor die operatie was hoogtij vereist, omdat ze anders te lang aan land moesten blijven. Eenmaal van het strand af voeren ze terug naar de transportschepen die in volle zee, vaak op meer dan 10 zeemijl van de kust, voor anker lagen. Door de getijdenbewegingen dreven de kleine landingschepen vaak ver af, wat de geallieerden een hoop schade berokkende.

Landingsvoertuigen naderen de kust, 6 juni 1944, © WHI, Brussel

Soldaat Pozek, 116e infanterieregiment, 29e divisie, landt op Omaha.

“Zodra de loopplank neerging, werd ons vaartuig onder vuur genomen. Drie pelotonchefs en anderen werden vooraan getroffen. De mannen klommen over de zijkant heen. Twee matrozen werden neergemaaid. Ik ben in het water gesprongen, dat slechts tot de enkels reikte. Ik probeerde te lopen, maar het water stond me plots aan de heupen. Ik ben voortgekropen om me achter een stalen object op het strand te verbergen. De kogels ketsten daarop af, evenals op mijn rugzak, maar ik bleef gespaard. Anderen werden echter getroffen.”

Beevor, A. *D-Day et la bataille de Normandie*. Paris: Calmann-Levy, 2009, p.111.

Soldaat William Huch, 16e regiment, 1e divisie, landt op Omaha.

“Het was verschrikkelijk. Mannen stierven overal om ons heen – de gewonden, die niet konden bewegen, verdronken omdat het tij kwam opzetten, en de landingsvloepen stonden in brand, terwijl de volgende aanvalsgolf voet aan wal probeerde te krijgen. (...) Nooit heb ik meer moed gezien – velen keerden terug op hun stappen om de gewonden proberen op te rapen maar werden daarbij zelf gedood.”

ibidem, p.113.

Thema: technische nieuwigheden De logistiek van de landing

Mulberries

Na de landing is het een onophoudelijk komen en gaan van schepen die pendelen tussen de Britse havens en de Normandische stranden om er de nodige troepen te ontschepen. De geallieerden beschikken vooralsnog niet over grote haveninstallaties. Daarom installeren ze in Arromanches en in Vierville twee artificiële havens – *Mulberries* – elk met een capaciteit vergelijkbaar met die van de haven van Dover. De bouw van deze twee technische hoogstandjes begint in Groot-Brittannië. De dag na de invasie worden de afzonderlijke onderdelen over het Kanaal verscheept om ter plaatse te worden geassembleerd. De kunstmatige haven van Vierville wordt evenwel tijdens de opbouw vernietigd door een storm. Door het gebruik van deze infrastructuur, de landing op de stranden en het onverhoopte rendement van de Normandische haventjes, kunnen de Geallieerden hun troepen versterken. Half juli bevinden zich zo'n 1.500.000 manschappen op Franse bodem en zijn tonnen bevoorrading en materiaal gelost.

Mulberry B, Arromanche, juli 1944, © WHI, Brussel

De pipeline *Pluto*

Zolang de strijd nog plaatselijk wordt uitgevochten, blijven de – weliswaar aanzienlijke – logistieke problemen beheersbaar. Bij het hervatten van de bewegingsoorlog in augustus verplaatst het front zich snel naar het oosten en worden de aanvoerlijnen langer. Er is dringend nood aan brandstof. De brandstof wordt gedeeltelijk aangevoerd via de onderzeese *Pluto (Pipe-Line under the Ocean)* brandstofpijplijn, die op het land wordt voortgezet. Het grootste deel van de brandstof wordt evenwel vervoerd in jerrycans op duizenden vrachtwagens die de Red Ball route afleggen. Deze voor burgertransport verboden routes worden dag en nacht bereden door vrachtwagens beladen met prioritaire

Pluto, Port-en-Bessin, zomer 1944, © NARA, Caen

goederen (brandstof, munitie, voedsel en voorraden). In de daaropvolgende maanden volgt dit netwerk de opmars van de geallieerden doorheen Frankrijk en België.

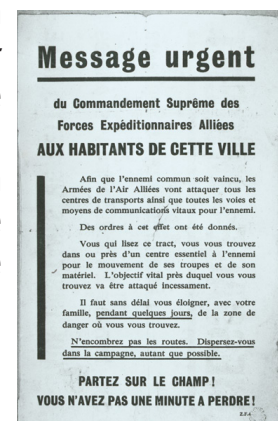
Thema: de burgerbevolking

Ondanks de talrijke oproepen waarmee de BBC de inwoners van de streek aanspoort om het risicogebied te evacueren (de bevolking beschikt echter niet langer over radio's, omdat die door de Duitsers in beslag zijn genomen) en de duizenden stroobiljetten (die door de bewoners niet ernstig werden genomen) wordt de lokale bevolking volledig verrast door de landing. Aanvankelijk denken sommigen dat het om een oefening van de Duitsers of om een test gaat, zoals in Dieppe.

Al snel zitten de inwoners echter middenin het strijdgewoel. De boerderijen, velden en moerassen van de ganse kuststreek worden door geallieerde soldaten overspoeld. Sommige boeren snellen paracommando's die in de moerassen verzeild zijn geraakt te hulp en verstoppen ze voor de Duitsers. Wanneer die opnieuw in het offensief gaan, fusilleren ze burgers waarvan ze vermoeden dat ze de geallieerden hebben geholpen. Ondanks de beschietingen zijn er boeren die rustig hun koeien blijven melken en zich liever in hun boerderijen opsluiten dan weg te vluchten. Maar in het heggelandschap waar de vijand zich achter elke heg kan verschuilen, worden wel eens per ongeluk burgers door geallieerde soldaten doodgeschoten.

Ook de steden hebben het zwaar te lijden. Zo wordt Caen eerst door de geallieerden bestookt, om vervolgens tot 19 juli aan de Duitsers bombardementen te worden onderworpen. Ze zaaien dood, vernielen ganse wijken en laten straten onherkenbaar achter. Een aantal bewoners tracht naar het platteland te vluchten maar ook daar raken ze bij dezelfde bloedige gevechten betrokken.

De landing veroorzaakt ook een pijnlijke confrontatie tussen de Amerikaanse soldaten die zich al in het tijdperk van de koelkast en de transistorradio bevinden en de Normandische landbouwers die in boerderijen van gestampte aarde leven.

“Dringend bericht aan de inwoners van deze stad”, © Mémorial de la Paix, Caen

Activiteitenfiche

De landing en de slag om Normandië

Thema: technische nieuwigheden

De landing vindt plaats op 6 juni 1944. 's Nachts landen eerst drie divisies parachutisten in Normandië. Vervolgens lossen de landingsvaartuigen de volgende ochtend duizenden soldaten op de Normandische stranden.

Duid aan welke strandversperringen de landingsvloepen bij hoogtij moeten tegenhouden. De tekening links van de versperringen kan je daarbij helpen.

☐ Magnetische mijnen	☐ Anti-tankmuren
☐ Stalen netten	☐ Treinsporen
☐ Houten palen met mijnen erop	☐ Betonnen tetraëders
☐ Cointet-element	☐ Vlammenwerpers
☐ Rails met mijnen erop	☐ Drijvende mijnenbalk
☐ Notenkrakermijnen	☐ Stopbalken (Hemmbalken)
☐ Tsjechische egels	☐ Betonnen piramides
☐ Friese ruiters	☐ Tetrapoden
☐ Anti-tank- en anti-persoonsmijnen	☐ Prikkeldraad

Om deze operatie tot een goed einde te brengen, waren een aantal technische nieuwigheden noodzakelijk.

Noem er drie die werden ingezet om de landing tot een goed einde te brengen. Waarvoor werden ze gebruikt?

.....

.....

.....

Thema: de burgerbevolking

**Zoek een strooibiljet met daarop de tekst: « Message urgent du command Suprême... » (Dringend bericht van het opperbevel).
Door wie is dit strooibiljet verspreid en waarom?**

.....

.....

Zoek een affiche met daarop de slogan ‘In blijde verwachting van de vijanden van Europa’.

**Beschrijf de affiche (welke elementen zijn erop afgebeeld).
Welk verband is er tussen slogan en afbeelding?
Wat is de boodschap?
Welke reactie wil de affiche teweegbrengen?
Uit welk land zijn de makers afkomstig?**

.....

.....

.....

Activiteitenfiche (oplossing)

De landing en de slag om Normandië

Thema: technische nieuwigheden

De landing vindt plaats op 6 juni 1944. 's Nachts landen eerst drie divisies parachutisten in Normandië. Vervolgens lossen de landingsvaartuigen de volgende ochtend duizenden soldaten op de Normandische stranden.

Duidt aan welke strandversperringen de landingsloepen bij hoogtij moeten tegenhouden. De tekening links van de versperringen kan je daarbij helpen.

☐ Magnetische mijnen	☐ Anti-tankmuren
☐ Stalen netten	☐ Treinsporen
☒ Houten palen met mijnen erop	☒ Betonnen tetraëders
☒ Cointet-element	☐ Vlammenwerpers
☐ Rails met mijnen erop	☒ Drijvende mijnenbalk
☒ Notenkrakermijnen	☒ Stopbalken (Hemmbalken)
☒ Tsjechische egels	☐ Betonnen piramides
☐ Friese ruiters	☐ Tetrapoden
☐ Anti-tank- en anti-persoonsmijnen	☐ Prikkeldraad

Noem drie technische nieuwigheden die werden ingezet om de landing tot een goed einde te brengen:

Noem drie technische nieuwigheden die werden ingezet om de landing tot een goed einde te brengen. Waarvoor werden ze gebruikt?

Pluto: het transporteren van petroleum

Mulberry: een kunstmatige haven

Sloep: een boot met een platte bodem

Thema: de burgerbevolking

Zoek een strooibiljet met daarop de tekst: « Message urgent du command Suprême... » (Dringend bericht van het opperbevel).

Door wie is dit strooibiljet verspreid en waarom?

Door de geallieerden, om de burgers die in de buurt van de landingszones woonden te waarschuwen dat ze gebombardeerd dreigden te worden.

Zoek een affiche met daarop de slogan ‘In blijde verwachting van de vijanden van Europa’.

Beschrijf de affiche (welke elementen zijn erop afgebeeld).

Welk verband is er tussen slogan en afbeelding?

Wat is de boodschap?

Welke reactie wil de affiche teweegbrengen?

Uit welk land zijn de makers afkomstig?

Het is een Duitse affiche. We zien een geraamte (de personificatie van de Dood) dat de geallieerden, die de Duitsers als vijanden van Europa beschouwen, opwacht. De Dood zit op een muur (de Atlantikwall). Achter de muur zien we kanonnen, die op de vijand zijn gericht. De Dood houdt ook een zeis vast, om er de geallieerden mee neer te maaien. De boodschap van deze affiche is dat een geallieerde landing gedoemd is te mislukken, omdat de Duitsers goed zijn voorbereid.

Asmogendheden

Bondgenootschap tussen Duitsland, Italië en Japan. Ze werden ook de Axis genoemd. Japan, Duitsland en Italië sluiten een overeenkomst waarin zij beloven elkaar te zullen steunen als de Verenigde Staten een van hen aanvalt.

Atlantikwall

Duitse verdedigingslinie van ruim 2.500 kilometer langs de grens van Noorwegen, Denemarken, Duitsland, Nederland, België en Frankrijk. De Duitsers waren nog het meest beducht op het gevaar van de zee. De geallieerden waren in de lucht zeker niet sterker maar een verrassingsaanval zou zeker vanaf de zee komen. De Duitsers bouwden duizenden bunkers langs de kust van Noorwegen tot aan het uiterste puntje van Zuid-Frankrijk. Op het strand en in de duinen werden landmijnen geplaatst.

Atoombom

Raketten met kernkoppen die enorme schade en tienduizenden doden veroorzaakten op 6 (Hiroshima) en 9 (Nagasaki) augustus 1945. Japan gaf zich hierna onvoorwaardelijk over.

BBC

De BBC zorgde ervoor dat Radio België uit kon zenden en bezet België kon toespreken. Maar ook de BBC zelf was populair, de Belgische radio stond onder controle van de Duitsers, dat vertrouwde men niet. De bijnaam van de BBC was dan ook de Betrouwbare Berichten Centrale.

Bezet

Als een land zelf niets meer over de politiek, het leger, de politie, wetten en de rechtspraak heeft te zeggen spreken we van een land dat bezet is.

Blitzkrieg

Op 1 september 1939 viel het Duitse leger Polen binnen, dat ging volgens de zogenaamde overrompelingstactiek met de inzet van tanks, vliegtuigen, parachutisten en grondtroepen.

Bolsjewisten (Bolsjewieken)

Russische Marxisten naar het idee van Lenin die later de Communistische Partij van de Sovjet-Unie zouden vormen. Veel westerse landen waren net zo fel gekant tegen het Bolsjewisme als het Duitsland van Hitler.

Capitulatie

Overgave van een land aan een vreemde mogendheid. Duitsland tekende op 8 mei de volledige overgave.

Censuur

Toezicht en controle op alles wat wordt uitgebracht zoals films, boeken, brieven en kranten.

D-Day

Op 6 juni 1944 landen geallieerde troepen op de Normandische kust. De 'D' is een militaire aanduiding, onterecht wordt er wel eens 'Decision-Day' van gemaakt.

Denazificatie

Duitse politici en militairen moesten na de oorlog ervan doordrongen worden dat het nazisme kansloos was en zou blijven. Niet in mindere mate gold dit voor het Duitse volk, wat een onmogelijke taak is gebleken hoewel het merendeel van de Duitsers de oorlog, Hitler en een groot Duitsland verwerpt.

Derde Rijk

Hitler riep in 1933 het Derde Rijk uit toen hij de macht kreeg van het Duitse volk. Er wordt ook wel gesproken van het Duizendjarige rijk. Het was de opvolger van de Weimar Republiek.

De term komt uit het boek *Das Dritte Reich* van Arthur Moeller van den Bruck uit 1923. Het eerste rijk was het Heilig Roomse Rijk en het tweede het Duitse Keizerrijk van 1871 tot 1918.

Einsatzgruppen

Concentratiekampen bestonden al langer maar vernietigingskampen nog niet, toen de ovens op volle toeren draaiden hadden elitetroepen al een ware slachting aangericht onder Joden in met name het oosten.

Ook communisten, zigeuners en journalisten moesten het vaak ontgelden. Er waren vier van dit soort moordcommando's die meer dan een miljoen moorden op hun geweten hebben.

Endlösung (Endziel)

De Duitsers wilden zich ontdoen van de Joden. Omdat ze de gehele Joodse populatie wilden uitroeien kan er gesproken worden van een genocide.

Fascisme

Politiek die gericht is op de centrale leiding van een land, het volk is ondergeschikt aan een extreem sterke vorm van nationalisme.

Fall Blau

In 1942 probeerden de Duitsers het Rode leger definitief te verslagen, de Slag om Leningrad verloren de nazi's en luidde de ineenstorting van het Duitse Rijk in.

Fall Gelb

Codenaam van de Duitsers voor het plan om Nederland, België en Luxemburg binnen te vallen en in te lijfen. Nederland viel op 15 mei, België en Luxemburg op 28 mei 1940.

Fall Rot

Na *Fall Gelb* was Frankrijk aan de beurt, de codenaam voor de inval in Frankrijk was *Fall Rot*. Na twintig dagen viel Frankrijk op 25 mei 1940.

Fall Weiss

Dit was het Duitse plan om Polen binnen te vallen en te veroveren. Deze inval in september 1939 was de aanleiding tot de Tweede Wereldoorlog.

Fat Man

Bijnaam van de kernbom die op 9 augustus 1945 door de Verenigde Staten boven de Japanse stad Nagasaki tot ontploffing werd gebracht. De atoombom op Hiroshima werd *Little Boy* genoemd (6 augustus 1945.)

Freya

Naar deze godin van de vruchtbaarheid is het Duitse radarsysteem vernoemd dat in de Tweede Wereldoorlog werd gebruikt

Führer

Hitler liet zich vanaf 1934 aanspreken met *Führer*, wat in het Duits 'leider' betekent.

Geallieerden

Bondgenootschap tussen Engeland, de Verenigde Staten, Canada en de Sovjet-Unie die de voornaamste 'vijanden' van het Duitse regime vormden.

Genocide

Volkerenmoord.

Hakenkruis

Hitler voerde een symboolpolitiek waarbij ook uiterlijk vertoon belangrijk was. Naast de SS tekens en het IJzeren kruis werd ook het hakenkruis ingevoerd als symbool voor het nationaal-socialisme. Zie ook 'Swastika'.

Holocaust

De systematische uitroeiing van het Joodse volk. Hetzelfde als 'Shoah'.

KdF

Kraft Durch Freude (kracht door vreugd) was de beloning aan hen die zich uitmuntend toonden qua inzet voor nazi-Duitsland. De eerste auto die voor het volk werd gebouwd heette eveneens de 'KDF', later werd dit de Volkswagen Kever.

Kriegsmarine

Onderdeel van de Duitse Wehrmacht.

KZ (Konzentrationslager)

Duits voor concentratiekamp

Lager

Duits voor kamp (Konzentrationslager, KZ)

Lebensraum

Toen Hitler in 1933 aan de macht kwam wilde hij meer levensruimte voor iedere Duitser, dat wilde hij bereiken door een groot Duits rijk te stichten. Dit streven kwam bekend te staan onder de term *Grossraumpolitik*.

Luftwaffe

De Duitse luchtmacht. De Duitsers zelf gebruikten het woord echter in veel bredere zin. Als de geallieerden kwamen om een Duitse stad te bombarderen werd er '*Luftwaffe*' geroepen.

In 1935 liet Hitler door Göring de *Wehrmacht* opbouwen, iets wat internationaal moeilijk lag omdat Duitsland als agressor in de Eerste Wereldoorlog zich niet mocht herbewapenen. In vijf jaar tijd stond er een modern oorlogsapparaat waarvan de *Luftwaffe* een zeer belangrijk en gevreesd onderdeel was.

Nacht-und-Nebel-Erlass

Angst aanjagen was een van de middelen die de nazi's gebruikten. Aan het eind van de zomer van 1941 pakten de Duitsers lukraak mensen op die verdacht werden van mogelijke verzetsdaden, maar wat op dat moment (nog) niet bewezen kon worden. Zij werden tewerkgesteld in Duitse kampen maar kwamen nooit terug.

Navajo

De meeste Indianen in Amerika spreken Navajo, deze taal is zo gecompliceerd dat het Amerikaanse leger Navajo Indianen inzette

om gecodeerde berichten over de oorlog met Japan op te stellen. De Japanners hebben de code nimmer kunnen kraken.

Nazi

Duitse afkorting van 'nationaalsocialist', de gedachte dat Duitsers beter waren dan anderen lag ten grondslag aan deze beweging.

Neurenberg

In deze Duitse plaats werden na de oorlog veel processen tegen oorlogsmisdadigers gevoerd.

Neurenberger Wetten

De rassenwetten van Neurenberg waren anti-Joodse wetten uit 1935 om Joden rechten te ontnemen.

NKVD

De Russische geheime Dienst. Voor het eerst deden zij van zich spreken toen 20.000 Poolse militairen, waaronder veel officieren, bij Katyn in Polen door hen werden afgeslacht.

NSKK

Een vrij onbekend onderdeel van de Duitse NSDAP, de politieke beweging van Hitler. In alle bezette gebieden had de NSKK een afdeling.

Propaganda

Tijdens de bezettingsjaren probeerde Hitler het volk voor te houden dat ze maar beter mee konden werken want dan stonden hen mooie dingen te wachten.

Radioboodschappen en filmpjes met vrolijke tafereeltjes en kinderen op schoot bij Duitse soldaten moesten de indruk wekken dat het allemaal wel meeviel met de verschrikkingen. In de persoon van Goebbels had Hitler een verantwoordelijke aangesteld als minister van propaganda.

RAF

De Britse luchtmacht, 'The Royal Air Force'.

Rassenleer

Wetenschappelijk 'bewijs' dat bepaalde mensenrassen minderwaardig zijn. De nazi's gingen ervan uit dat het Germaanse ras verheven was boven andere rassen en dat die dus uigeroeid moesten worden. Deze theorie wordt door zo weinig mensen serieus genomen dat er van 'bewijs' geen sprake is.

Rassenzuivering

Op grond van afkomst een gehele bevolkingsgroep verwijderen uit de samenleving.

SA

De Sturmabteilung werd al in 1921 opgericht om partijbijeenkomsten te beleggen maar later hield ze zich ook bezig met het intimideren van politieke tegenstanders. SA-leden werden ook wel aangeduid als “de bruinhemden”.

Schutzstaffel (SS)

De Duitse beschermingsdienst die direct gelieerd was aan de NSDAP en ingezet werd om angst aan te jagen en Joden op te pakken

Shoah (sjoa)

Dit betekent letterlijk ‘vernietiging’ of ‘ramp’. Het staat voor de vervolging en moord op Joden tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Sippenhaftung

Sippenhaftung is een collectieve bestraffing van doorgaans onschuldige familieleden van een dader. Dat vond niet alleen plaats onder de mensen die slachtoffer van het Duitse regime waren maar ook onder de nazi's zelf.

Swastika

Dit ‘hakenkruis’ stond symbool voor het nazisme. Hitler misbruikte een oud godsdienstig symbool van hindoes en boedhisten. De swastika staat bijvoorbeeld afgebeeld op de voet van Boeddha. Het symbool komt echter ook voor op christelijke grafmonumenten bij Rome en op Griekse en Romeinse mozaïekvloeren.

U-Boot

‘*Unterseeboot*’, onderzeeboot van de Duitsers.

V1 en V2 en V3

De V1, Vergeltungswaffe 1 (vergeldingswapen) was eigenlijk ontworpen als een luchtafweerwapen maar werd al snel ingezet als aanvalswapen. De vliegende bom had een motor die ontstak als de druk rondom de raket een bepaalde waarde had. Op basis van de hoeveelheid kerosine en afstand konden de Duitsers redelijk nauwkeurig de raketten neer laten komen.

De V2 was zijn opvolger en werd geen vliegende bom maar een raket genoemd. De V3 was een kanon dat zware bommen kon afschieten.

V-E-Day

De dag dat Europa officieel bevrijd werd verklaard, 8 mei 1945.

V-J-Day

De dag dat Japan officieel verslagen was door de Amerikanen, 15 augustus 1945.

Vichy-Frankrijk

Deels was Frankrijk bezet gebied, maar in het zuiden was een groot gebied onder controle van maarschalk Pétain die openlijk sympathiseerde met de nazi's. Pétain leidde het land tijdens de Tweede Wereldoorlog. Er werden veel Joden uitgeleverd aan de Duitsers, diverse overheidsinstanties werkten daaraan mee.

Waffen SS

De militaire tak van de SS.

Wannsee-conferentie

Op 20 januari 1942 kwamen nazi's en hoge Duitse ambtenaren bijeen in een villa aan de Duitse *Grosse Wannensee*, niet ver van Berlijn, om te bespreken hoe ze de Joden het snelst konden uitroeien. Besloten werd om vernietigingskampen in te richten met gaskamers en verbrandingsovens.

Weerwolf

In 1944 droeg Hitler Joseph Goebbels op om een groep strijders samen te stellen die aanslagen moesten plegen achter de linies van de geallieerden. De weerwolven werden geen succes omdat velen werden opgepakt en daardoor het moreel onder anderen tot een dieptepunt zank.

Wehrmacht

De complete Duitse defensiemacht: de Landmacht (*Heer*), Luchtmacht (*Luftwaffe*) en Zeemacht (*Kriegsmarine*).

Westwall

Duitse verdedigingslinie van ruim 600 kilometer langs de Nederlandse, Belgische, Luxemburgse en Franse grens. De geallieerden noemde deze de Siegfriedlinie. In de Eerste Wereldoorlog hadden de Duitsers een verdedigingslijn die zo heette.

Bibliografie

Hieronder vindt u een selectie van algemene werken over het interbellum, die de leerlingen kunnen helpen bij het uitdiepen van het thema. Daarbij komen dan nog referenties over onderwerpen die in de tentoonstelling minder aan bod komen.

Woordenboeken

Paul ARON & José GOTOVITCH (dir.),

Dictionnaire de la Seconde Guerre mondiale en Belgique.

Bruxelles: André Versaille, 2008.

Isabelle BOURNIER & Marc POTTIER,

Atlas de la Seconde Guerre mondiale, Bruxelles, Casterman,

2006.

I.C.B. DEAR,

The Oxford Companion to World War II, Oxford-New York

University Press, 2001.

Philippe MASSON (dir.),

Dictionnaire de la Seconde Guerre mondiale (2 vol.). Paris,

Larousse, 1979-1980.

Monografieën

Antony, BEEVOR

The Second World War, London, 2012.

Crete – The Battle and the Resistance, London, 1990.

Stalingrad, London, 1998.

Berlin: The Downfall, 1945, London, 2002.

Chris, BELLAMY

Absolute War, Soviet Russia in the Second World War, London,

2007.

Marnix, BEYEN

Oorlog en verleden. Nationale geschiedenis in België en

Nederland, 1938-1947, 2002.

J. BOURKE,

The Second World War: A people's History, Oxford, 2001.

Christopher BROWNING,

Des hommes ordinaires: le 101e bataillon de réserve de la police

allemande et la Solution finale en Pologne. Paris, Tallandier,

2007.

- Haruko Taya COOK & Theodore F. COOK,
Japan at War, 1993.
- Albert, DE JONGHE
Hitler en het politieke lot van België, 1972.
- Luc DE VOS en Frank, DECAT,
Mei 1940, van Albertkanaal tot Leie, 1990.
- Luc, De Vos,
De bevrijding. Van Normandië tot de Ardennen, 1994.
- Bruno, DE WEVER,
Greep naar de macht. Vlaams-nationalisme en Nieuwe Orde: het VNV, 1933-1945, 1994.
- Adrian, GILBERT,
POW: allied prisoners in Europe, 1939-1945, Londres, John Murray, 2006.
- José GOTOVITCH et Jules GÉRARD-LIBOIS,
L'an 40 : la Belgique occupée, Bruxelles, CRISP, 1971.
- Ian, KERSHAW,
Hitler 1889-1936: Hubris, London, 1998.
Hitler, 1936-1945: Nemesis, London, 2000.
- Hein A.M., KLEMMANN,
'Waarom honger in Europa in de Tweede Wereldoorlog?' in DE KEIZER, Madelon e.a. (red)., *Thuisfront. Oorlog en economie in de twintigste eeuw*, 2003.
- Ruth LEISEROWITZ,
Von Ostpreussen nach Kyritz. Wolfskinder auf dem Weg nach Brandenburg. Postdam, 2003.
- Primo LEVI,
Is dit een mens, Meulenhoff, 2010.
- Alie NOORLAG,
Een leven lang gezwegen. Getuigenissen van voormalige NSB'er en hun familie. Amsterdam: Profiel Uitgeverij.
- *Reflections, IWM Holocaust Exhibition Teachers' Guide*, London, 2000.
- Aline SAX,
Voor Vlaanderen, Volk en Führer. De motivatie en het wereldbeeld van Vlaamse collaborateurs tijdens de Tweede Wereldoorlog. 1940-1945. Antwerpen, Manteau, 2012.

Bärbel SCHMIDT,

Geschichte und Symbolik der gestreiften KZ-Häftlingskleidung,
Dissertation, Universität Oldenburg, 2000

URL: <http://oops.uni-oldenburg.de/volltexte/2000/440/>
(29/05/2012).

Peter SCHRIJVERS,

De hel die Europa heet. Amerikaanse frontsoldaten in de Tweede Wereldoorlog. Amsterdam, Manteau, 2003.

Pieter SERRIEN,

Zo was onze oorlog. Getuigenissen over de Tweede

Wereldoorlog in België. Antwerpen: Manteau, 2014, p.163.

Wandelen in Mortsel. Historische wandeling Bombardement 5 april 1943. Mortsel, 2009, p.4.

Elke dag angst. De terreur van de V-bommen in België (1944-1945). Antwerpen, 2016.

Anneleen SPIESSENS,

“Gekleurd verleden: over geschiedenis, herinnering en mythe.”

In *Témoigner – entre Histoire et Mémoire*, 2011 (consulté en ligne www.auschwitz.be en septembre 2017), p.119.

Veerle VAN DEN EECKHOUT ,

Twintig Ninoofse vrouwen en de repressie na de Tweede

Wereldoorlog. De rol van de getuige en de verdachte in

repressieonderzoeken na de Tweede Wereldoorlog, RUG, 2009.

Jan VELAERS & Herman VAN GOETHEM,

Leopold III, de Koning, het Land, de Oorlog, Lannoo, 1994, p.
329.

Etienne VERHOEYEN ,

België bezet 1940-1944, Brtn, 1993.

Het pedagogische aanbod van het WHI

GELEIDE BEZOEKEN: aangepast aan elk niveau. Groepen van max. 15 of 25 leerlingen, naargelang het thema : 70 € (week) – 80 € (weekend)

Mogelijke thema's: algemene rondleiding, de middeleeuwen, België in de 19e eeuw, het interbellum, de Eerste Wereldoorlog, de Tweede Wereldoorlog, vliegtuigen, museologie, propaganda, dynastie, internationaal humanitair recht, ...

ANIMATIES: voor een verjaardag of een namiddag met vriendjes.

De animatie belicht de collecties op ludieke en interactieve wijze.

Groepen van max. 15 kinderen: 85 € (week) – 95 € (weekend)

Mogelijke thema's: Missie Regenboog, Op de vleugels van de wind, Beestig!, Ridder in de middeleeuwen, Pas op! Propaganda.

PEDAGOGISCHE DOSSIERS: dossiers voor de leerkrachten en vragenlijsten voor de leerlingen om een bezoek aan het Koninklijk Legermuseum voor te bereiden, te begeleiden en af te ronden. Gratis te downloaden op onze website www.klm-mra.be, rubriek Uw bezoek/Educatie/Pedagogische dossiers:

- voor het lager onderwijs: De dynastie, Leven en dood in de loopgraven van de Eerste Wereldoorlog, Als stenen konden spreken, De geschiedenis van de luchtvaart, Interbellum, De Tweede Wereldoorlog
- voor het middelbaar: Als stenen konden spreken, Propaganda, Internationaal humanitair recht, Het interbellum, De Tweede Wereldoorlog

SPELBLAADJES: gratis te downloaden op onze webstek, om de permanente collecties en de tijdelijke tentoonstellingen spelenderwijs te verkennen.

Mogelijke thema's: De 19^e eeuw, De Tweede Wereldoorlog, De luchtvaart, Antarctica, #100Masters, Geocaching.

REIZENDE TENTOONSTELLING: Nodig de geschiedenis uit in uw school of gemeente! We beschikken over zes reizende tentoonstellingen over verschillende onderwerpen die u kunt uitlenen. De prijs bevat de verzekering, het transport en het opstellen. Wij komen dan de tentoonstelling van uw keuze opbouwen.

Naargelang de tentoonstelling kunt u ook beroep doen op onze ervaren gidsen. Ze begeleiden op een interactieve manier groepen door de tentoonstelling. Wilt u ook een van de tentoonstellingen in uw school of bij u in de buurt, aarzel dan niet om ons te contacteren!
Thema: Verzet in Europa, Deportatie
Info en reservatie: 02 737 78 23 of herinnering@whi.be

EEN BEZOEK AAN DE SITE BREENDONK

Van september 1940 tot september 1944 verbleven zo'n 3.600 gevangenen in Breendonk. Als gedenkteken is het Fort van Breendonk, een van de best bewaarde kampen in Europa, symbool voor het lijden en de dood van alle slachtoffers van het nazisme.
Info en reserveringen: <http://www.breendonk.be>

EEN BEZOEK AAN DE SITE BASTOGNE BARRACKS

Sinds 2010 is er het Interpretatiecentrum van de Tweede Wereldoorlog in Bastenaken ondergebracht. Het parcours bestaat uit een reeks tentoonstellingsruimten en een aantal plekken die een belangrijke rol speelden in de Slag om de Ardennen, zoals de kelder van Mc Auliff of de eetzaal waar de kerstmaaltijd werd gehouden. U kunt ook een bezoek brengen aan het 'Vehicle Restoration Centre', waar de pantsers van het WHI een nieuw leven beginnen.

Bastogne Barracks, Quartier Slt. Heintz - Rue de la Roche 40 - 6600 Bastenaken

Bezoek op reservatie: 0032(0)61/24 21 24 of bb.whi@skynet.be

Duur: ongeveer 2 uur

<https://www.warheritage.be/fr/sites>

<http://www.bastognebarracks.be/>